

Efektywność SMT solverów dla klasycznych problemów NP-trudnych

Effectiveness of SMT solvers for classical NP-hard problems

Tetiana Mossur

Promotor: *dr hab. Andrzej Zbrzezny prof. UJD*

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

10.04.2024

Celem niniejszej pracy było zbadanie skuteczności SMT solverów w rozwiązywaniu ośmiu klasycznych problemów NP-trudnych, a mianowicie: Ścieżka Hamiltona w grafie skierowanym oraz nieskierowanym, Pokrycie wierzchołkowe, Problem maksymalnej klikli, Problem maksymalnego zbioru niezależnego, Problem Komiwojażera, Kolorowanie grafu, oraz Problem sumy podzbioru.

Zakres pracy:

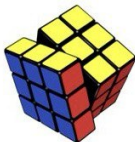
- zakodowanie problemów przy pomocy formuł logiki pierwszego rzędu
- analiza porównawcza działania trzech SMT solverów: Z3, Yices i cvc5

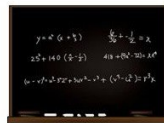
- **Kluczowa Rola w Informatyce:** W obszarach takich jak weryfikacja sprzętu i oprogramowania, wiele problemów można sprowadzić do sprawdzenia spełnialności formuł w logikach bardziej złożonych niż logika propozycjonalna, co wymaga zaawansowanych metod rozwiązania.
- **Rozwój Technologii Solverów SMT:** Ewolucja technologii SMT solverów umożliwiających rozwiązywanie problemów Satisfiability Modulo Theory (SMT) doprowadziła do szybkiego rozwoju tej dziedziny badawczej.
- **Zastosowania Praktyczne:** Rozwiązania SMT znalazły zastosowanie w różnych obszarach praktycznych, takich jak weryfikacja procesorów, analiza statyczna, generowanie przypadków testowych oraz optymalizacja, co sprawia, że badania w tej dziedzinie są kluczowe dla rozwoju nowych technologii i innowacji.

Satisfiability *Modulo* Theories

+

- SMT łączy problem spełnialności logicznej z różnymi teoriami matematycznymi.
- Zadaniem jest stwierdzenie, czy istnieją wartości zmiennych spełniające zarówno ograniczenia logiczne, jak i dodatkowe z teorii matematycznej.

- Weryfikacja Mikroprocesorów
- Sprawdzanie Równoważności Mikro kodu
- Testowanie Biał-Skrzynkowe
- Eksploracja Przestrzeni Projektowej
- Synteza Konfiguracji
- Odkrywanie Materiałów Kombinatorycznych
- Problemy NP-Trudne

Definicja: Problemy NP-trudne to klasy problemów, które są co najmniej tak trudne jak najtrudniejsze problemy w klasie NP.

Klasyfikacja:

- *Klasa P*: Problemy decyzyjne rozwiązywalne w czasie wielomianowym przez algorytmy deterministyczne.
- *Klasa NP*: Problemy, których rozwiązania mogą być zweryfikowane w czasie wielomianowym przez algorytmy niedeterministyczne.

Cechy:

- Możliwość zredukowania każdego problemu w klasie NP do problemu NP-trudnego w czasie wielomianowym.
- Wymagają dużego nakładu obliczeniowego do rozwiązania i weryfikacji, nawet dla relatywnie niewielkich instancji problemów.

Z3

- Popularny solver rozwijany przez Microsoft Research.

Yices

- Opracowany przez SRI International.

cvc5

- Solver rozwijany przez Uniwersytet Stanforda, następca cvc4.

- Każdy problem analizowany w pracy został zamodelowany w postaci bezkwantyfikatorowych formuł logiki pierwszego rzędu jako zestaw ograniczeń logicznych, definiujących jego specyfikację i warunki rozwiązania.
- W celu przeprowadzenia eksperymentów, problemy zostały zaimplementowane w języku Python, korzystając z wyspecjalizowanej biblioteki Z3. Kodowanie problemów odbyło się zgodnie z formułami.
- Biblioteka Z3 została wykorzystana do manipulacji oraz rozwiązywania ograniczeń logicznych, co umożliwiło skuteczną implementację algorytmów i procedur rozwiązujących problemy z zakresu kwantyfikacyjnej logiki boolowskiej.

Definicja

- Dany graf skierowany $G = (V, E)$, gdzie V to zbiór wierzchołków, a E to zbiór krawędzi.
- Zadaniem jest stwierdzenie, czy graf G zawiera ścieżkę Hamiltona.
- Ścieżka Hamiltona to sekwencja wierzchołków s_0, s_1, \dots, s_{n-1} przechodzącą przez każdy wierzchołek dokładnie raz.

Zastosowania

- Istotny w informatyce, telekomunikacji i bioinformatyce.
- Kluczowy dla analizy sieci i trasowania w systemach komunikacyjnych.

Ścieżka Hamiltona w grafie skierowanym: Kodowanie

Używamy n zmiennych v_0, \dots, v_{n-1} , gdzie n to liczba wierzchołków.

Formuły uwzględniające warunki dla zmiennych:

- Zakres zmiennych v_j : $proper_numbers(n) = \left(\bigwedge_{j=0}^{n-1} (v_j \geq 0 \wedge v_j < n) \right)$.
- Unikalność zmiennych: $distinct_vs(n) = \left(\bigwedge_{i=0}^{n-1} \bigwedge_{j=i+1}^n (v_i \neq v_j) \right)$.
- Sprawdzenie krawędzi grafu:
 $dir_edges(n, E) = \left(\bigwedge_{i=0}^{n-1} \bigvee_{(s,t) \in E} (v_i = s \wedge v_{i+1} = t) \right)$.

Cała Formuła:

$$HamPath(n, E) = proper_numbers(n) \wedge distinct_vs(n) \wedge dir_edges(n, E)$$

Warunki dla zmiennych:

- Zakres zmiennych v_j : $proper_numbers(n)$.
- Unikalność zmiennych: $distinct_vs(n)$.
- Możliwość przechodzenia przez krawędź w obie strony:

$$edges(n, E) = \left(\bigwedge_{i=0}^{n-1} \bigvee_{\{s,t\} \in E} (v_i = s \wedge v_{i+1} = t) \vee (v_i = t \wedge v_{i+1} = s) \right).$$

Formuła:

$$UHamPath(n, E) = proper_numbers(n) \wedge distinct_vs(n) \wedge edges(n, E)$$

Definicja

- Dany graf nieskierowany $G = (V, E)$, gdzie V to zbiór wierzchołków, E to zbiór krawędzi.
- Klika to pełny podgraf, gdzie każde dwa wierzchołki są połączone krawędzią.
- Maksymalna klika $C \subseteq V$ to taka, która zawiera największą możliwą liczbę wierzchołków.

Zastosowania

- Istotny w teorii grafów, sieciach społecznościowych, analizie sieci.
- Wykorzystywany w problemach planowania tras, optymalizacji sieci, analizie zależności między obiektami.

Używamy k zmiennych v_0, \dots, v_{k-1} , gdzie $0 < k \leq n$.

Warunki dla zmiennych:

- Zakres zmiennych v_j : *proper_numbers*(n).
- Unikalność zmiennych: *distinct_vs*(n).
- Każda para zmiennych v_i i v_j jest połączona krawędzią.

Formuła:

$$\text{MaxClique}(n, E, k) = \text{proper_numbers}(k) \wedge \text{distinct_vs}(k) \wedge \left(\bigwedge_{i=0}^{k-1} \bigwedge_{j=i+1}^k \bigvee_{\{s,t\} \in E} ((v_i = s \wedge v_j = t) \vee (v_j = s \wedge v_i = t)) \right)$$

Definicja

- Dany graf nieskierowany $G = (V, E)$, gdzie V to zbiór wierzchołków, E to zbiór krawędzi.
- Niezależny zbiór to podzbiór wierzchołków, gdzie żadne dwa nie sąsiadują ze sobą.
- Problem maksymalnego zbioru niezależnego polega na znalezieniu największego takiego zbioru w grafie.

Zastosowania

- Istotny w teorii grafów i algorytmice.
- Ma zastosowanie w wielu problemach optymalizacyjnych i analizie sieci.

Problem maksymalnego zbioru niezależnego w grafie nieskierowanym: Kodowanie

Używamy n zmiennych v_0, \dots, v_{n-1} , gdzie n to liczba wierzchołków w grafie.

Warunki dla zmiennych:

- Zakres zmiennych v_j : *proper_numbers*(n).
- Unikalność zmiennych: *distinct_vs*(n).
- Brak krawędzi między wierzchołkami.

Formuła:

$$\text{MaxIndSet}(n, E, k) = \text{proper_numbers}(n) \wedge \text{distinct_vs}(n) \wedge$$
$$\left(\bigwedge_{i=0}^{k-1} \bigwedge_{j=i+1}^k \bigvee_{\{s,t\} \in E} \neg((v_i = s \wedge v_j = t) \vee (v_j = s \wedge v_i = t)) \right)$$

Definicja

- Pokrycie wierzchołkowe grafu nieskierowanego $G = (V, E)$ to podzbiór $V' \subseteq V$, gdzie każda krawędź ma przynajmniej jeden koniec w V' .
- Rozmiar pokrycia to liczba wierzchołków w nim zawartych.
- Problem polega na znalezieniu minimalnego pokrycia wierzchołkowego w danym grafie.

Zastosowania

- Istotny w optymalizacji grafów oraz problemach planowania tras.
- Stosowany w analizie sieci, zarządzaniu zasobami oraz problemach pokrycia.

Używamy k zmiennych v_0, \dots, v_{k-1} , gdzie $0 < k \leq n$.

Warunki dla zmiennych:

- Zakres zmiennych v_j : *proper_numbers*(k).
- Unikalność zmiennych: *distinct_vs*(k).
- Dla każdej krawędzi w E co najmniej jeden z jej końców należy do V' .

Formuła:

$$\text{VertexCover}(n, E, k) = \text{proper_numbers}(k) \wedge \text{distinct_vs}(k) \wedge \left(\bigwedge_{\{s,t\} \in E} \left(\bigvee_{j=0}^{k-1} (v_j = s \vee v_j = t) \right) \right)$$

Definicja

- Problem polega na określeniu minimalnej liczby kolorów potrzebnych do pokolorowania grafu nieskierowanego $G = (V, E)$.
- Dwa sąsiednie wierzchołki nie mogą mieć tego samego koloru.

Zastosowania

- Modelowanie problemu kolorowania map za pomocą grafu, w którym każdy wierzchołek reprezentuje kraj, i wierzchołki, których kraje mają wspólną granicę, ze sobą sąsiadują.
- Istotny w planowaniu tras, optymalizacji sieci oraz problemach planowania.

Używamy n zmiennych c_0, \dots, c_{n-1} , gdzie n to liczba wierzchołków w grafie.

Warunki dla zmiennych:

- Każda zmienna c_j reprezentująca kolor wierzchołka j przyjmuje wartość z przedziału od 1 do k , gdzie k to liczba kolorów.
- Dla każdej krawędzi s, t w E , kolor wierzchołka s jest różny od koloru wierzchołka t .

Formuła:

$$\text{GraphColoring}(n, E) = \left(\bigwedge_{j=1}^n (c_j \geq 1 \wedge c_j \leq k) \right) \wedge \left(\bigwedge_{\{s,t\} \in E} (c_s \neq c_t) \right)$$

Definicja

- Problem polega na znalezieniu trasy, która minimalizuje sumaryczny koszt podróży, odwiedzając każde miasto dokładnie raz i kończąc w mieście początkowym.
- Dany graf nieskierowany $G = (V, E)$, gdzie wierzchołki reprezentują miasta, a krawędzie odpowiadają możliwym połączeniom między nimi. Koszt podróży z miasta i do j jest reprezentowany przez wagę $c(i, j)$.
- Celem jest znalezienie trasy o minimalnym koszcie, która odwiedza każde miasto dokładnie raz.

Zastosowania

- Logistyka, planowanie tras, optymalizacja sieci komunikacyjnych.

Używamy n zmiennych v_0, \dots, v_{n-1} , gdzie n to liczba miast.

Warunki dla zmiennych:

- Właściwą wartość i unikalność.
- Istnienie krawędzi między kolejnymi wierzchołkami w trasie oraz zamknięcie trasy.
- Ograniczenie sumy wag krawędzi na trasie do wartości k .

Formuła:

$$\begin{aligned} TSP(n, c, E, k) = & \text{proper_numbers}(n) \wedge \text{distinct_vs}(n) \wedge \text{edges}(n, E) \\ & \wedge \left(\bigvee_{\{s,t\} \in E} ((v_{n-1} = s \wedge v_0 = t) \vee (v_0 = s \wedge v_{n-1} = t)) \right) \wedge \left(\bigwedge_{\{s,t\} \in E} \sum c(s, t) \leq k \right) \end{aligned}$$

Definicja

- Problem sumy podzbioru polega na znalezieniu podzbioru $S' \subseteq S$, którego elementy sumują się dokładnie do wartości docelowej t .

Zastosowania

- Wykorzystywany w optymalizacji kombinatorycznej, analizie danych oraz w algorytmach szukających rozwiązań problemów optymalizacyjnych.
- Stosowany w bioinformatyce do analizy sekwencji genetycznych.
- W praktyce wykorzystywany w planowaniu finansowym, analizie portfela inwestycyjnego, czy w układaniu harmonogramów.

Używamy n zmiennych x_0, \dots, x_{n-1} , gdzie n to liczba elementów w S .

Warunki dla zmiennych:

- każda zmienna x_j przyjmuje wartość logiczną 0 lub 1.
- suma iloczynów x_i i s_i dla wszystkich k elementów ze zbioru S jest równa wartości t .

Formuła:

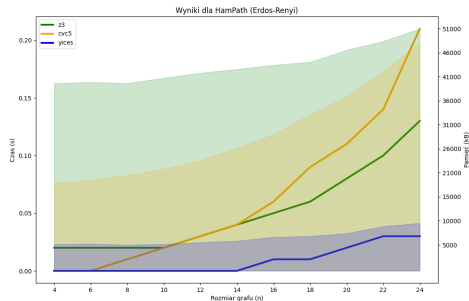
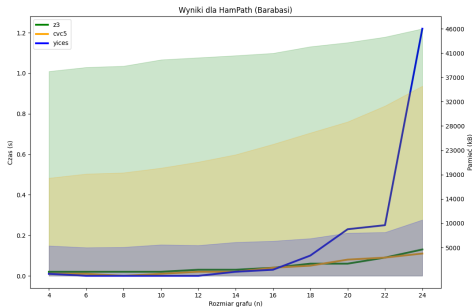
$$\text{SubsetSum}(n, t) = \left(\bigwedge_{j=0}^{n-1} (x_j = 0 \vee x_j = 1) \right) \wedge \left(\sum_{i=0}^n (x_i * s_i) = t \right)$$

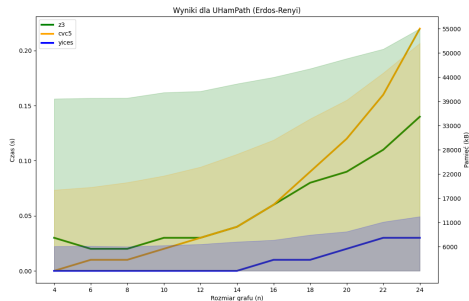
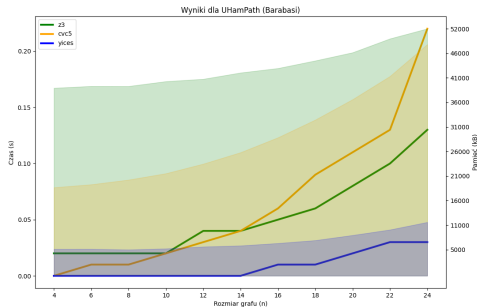
- Do eksperymentów użyto laptopa Dell z procesorem Intel Core i5-1135G7 z częstotliwością 2.40GHz i 16 GB RAMu.
- Generowanie danych wejściowych, takich jak grafy, wykonano przy użyciu biblioteki igraph, która zapewnia wszechstronne możliwości manipulacji i analizy grafów.
- Zdecydowano się generować dwa rodzaje grafów - Barabasi-Alberta i Erdos-Rényi'ego - aby umożliwić badanie efektywności SMT-solverów w różnych warunkach.
- Do eksperymentów nad problemem SubsetSum wygenerowano zestawy losowych liczb całkowitych w określonym zakresie.

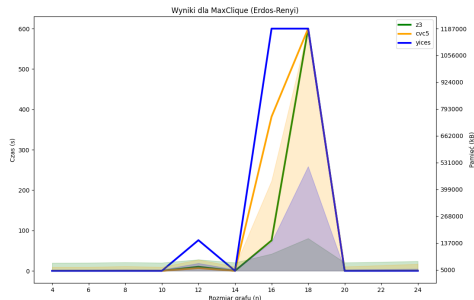
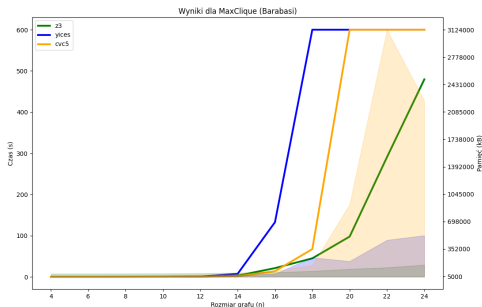
Wyniki dla Ścieżki Hamiltona w grafie skierowanym

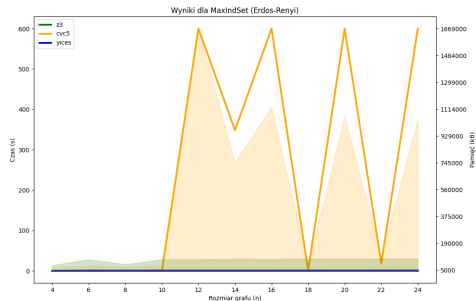
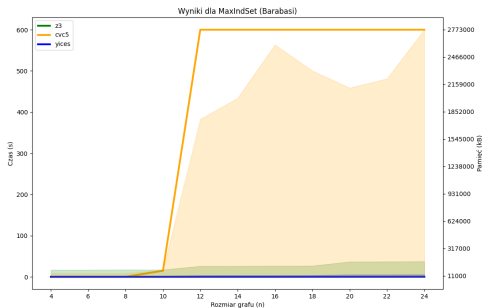
Wyniki dla Ścieżki Hamiltona w grafie nieskierowanym

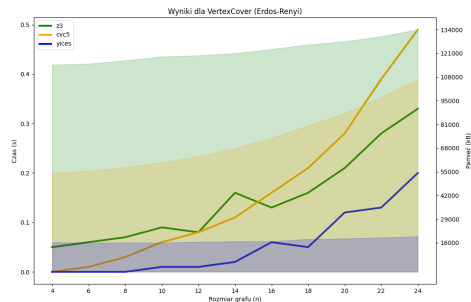
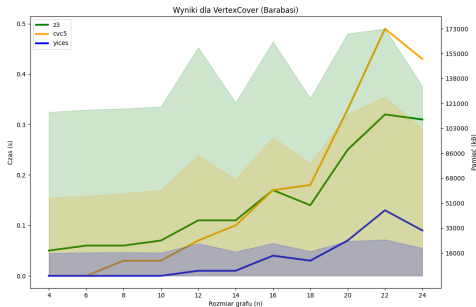
Wyniki dla Problemu maksymalnej kliki

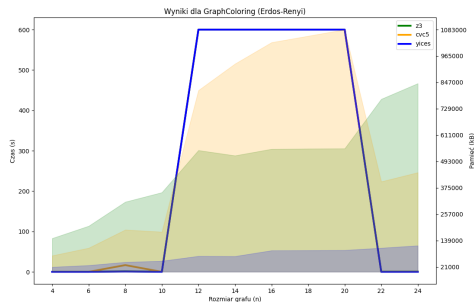
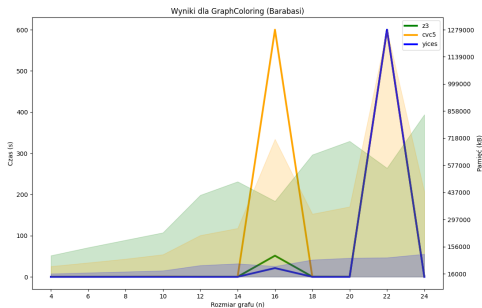
Wyniki dla Problemu maksymalnego zbioru niezależnego

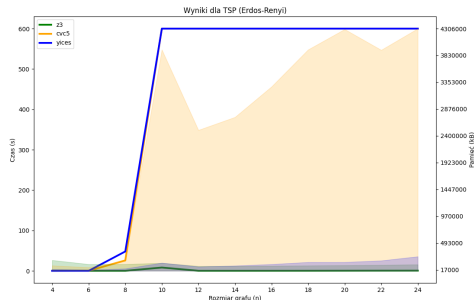
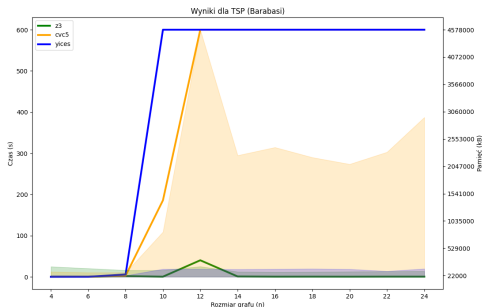
Wyniki dla Problemu pokrycia wierzchołkowego

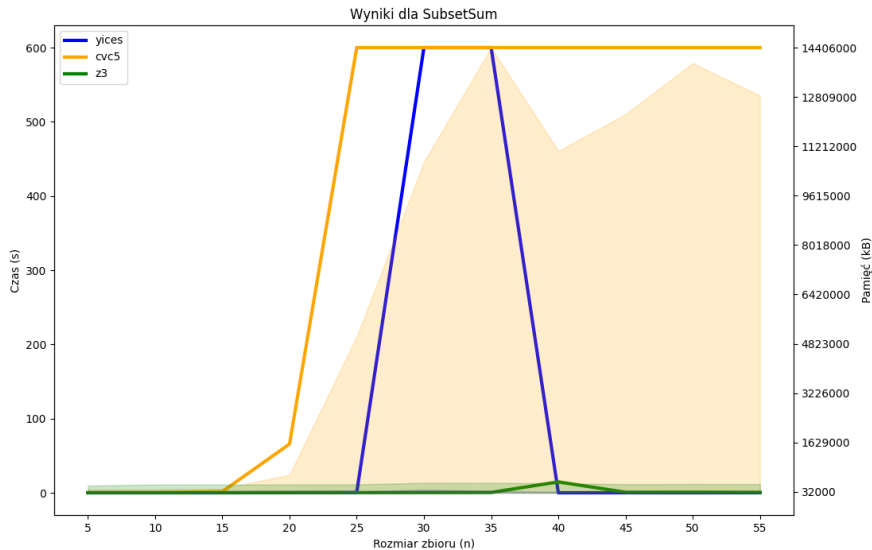
Wyniki dla Problemu kolorowania grafu

Wyniki dla Problemu Komiwojażera

Wyniki dla Problemu sumy podzbioru

- Rozmiar Instancji Problemu: Wraz z rosnącym rozmiarem problemu, np. liczbą wierzchołków w grafie lub elementów w zbiorze, czas rozwiązania znacząco wzrasta.
- Struktura Grafu: Sposób generowania grafu oraz jego złożoność mogą wpływać na wydajność obliczeniową solverów.
- Rodzaj Problemu: Różnice w wydajności solverów zależą od rodzaju problemu NP-trudnego, np. SubsetSum vs. problemy grafowe.
- Zużycie Zasobów: Wartość czasowa i pamięciowa solverów różni się w zależności od problemu oraz zastosowanej strategii rozwiązania.
- Trudność Spełnialności vs. Niespełnialności: Szukanie niespełnialności może być trudniejsze niż spełnialności, co wpływa na czasochłonność rozwiązania problemu.

Po przeprowadzeniu eksperymentów oraz analizie czynników wpływających na efektywność solverów w rozwiązywaniu problemów NP-trudnych, można wyciągnąć kilka istotnych wniosków:

- Solver Z3 wykazał się jako najbardziej uniwersalny i efektywny w rozwiązywaniu różnorodnych problemów NP-trudnych.
- Przy rozwiązywaniu problemów NP-trudnych ważne jest efektywne zarządzanie zasobami pamięciowymi.

Wnioski te mogą być przydatne dla praktyków oraz badaczy zajmujących się problemami NP-trudnymi, pomagając im wybrać odpowiedni solver oraz zoptymalizować proces rozwiązywania problemów w praktyce.

- Dzięki analizie eksperymentalnej zyskałam głębsze zrozumienie wydajności solverów SMT w różnych scenariuszach, co jest istotne zarówno dla praktyki, jak i badań naukowych.
- Wyzwaniem naukowym jest rozwój kodowania szerszej gamy problemów NP-trudnych i przeprowadzenie eksperymentów na bardziej zróżnicowanych danych wejściowych. To pozwoliłoby na pełniejsze zrozumienie możliwości i ograniczeń solverów SMT oraz ich praktyczne zastosowanie.
- Wszystkie pliki, kod źródłowy, eksperymenty i inne zasoby związane z niniejszą pracą znajdują się na platformie GitHub.

